

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн
на дисертационен труд на тема: „Система за спортен подбор на
ученици във възрастта 11-14 години в Кувейт”,
представен от Димитър Сашев Шабанлийски с научен
ръководител проф. Стефан Стойков, дн за присъждане на
образователната и научна степен „Доктор” по научна специалност
„Теория и методика на физическото възпитание и спортната
тренировка (вкл. Методика на ЛФК)”, професионално
направление 1.3. Педагогика на обучението по физическо
възпитание

Съвременните схващания за спортния подбор изискват заключенията да се базират на комплексно изследване на всички показатели, които го обуславят; да се разкрие корелацията между отделните характеристики и оцени спецификата на зависимостите им; да се определи взаимообусловеността между структура и функции т.е. между морфологичните признаци и физическата дееспособност.

Дисертационният труд е посветен на актуален и сложен проблем, свързан със спортния подбор в Република Кувейт, което определя и неговата значимост, предвид етническите характеристики на популацията.

Представената дисертация е в обем от 157 стр., онагледена с 45 таблици и 31 фигури. Библиографският списък е от 163 заглавия, от които 128 са на кирилица и 35 на латиница.

Използвана е традиционна структура на труда:

- Въведение;
- Обосновка на проблема със съответен литературен обзор;
- Цел, задачи, методика и организация на изследването;
- Анализ на резултатите;
- Приложение на резултатите в спортната практика;
- Изводи и препоръки.

Първият раздел на библиографския преглед е посветен на спортния подбор, в който задълбочено се обсъждат отделните му компоненти – морфологични, физиологични, спортно-технически, психологични, генетични. Коментирани са публикациите на голям брой автори – предимно класици в тази област.

В раздел 2.1.1. са обсъдени възрастовите промени в отделните системи при деца и подрастващи. Този подход е използван и при анализа относно развитието на физическите качества (бързина, сила, скоростно-силови, издръжливост, гъвкавост и ловкост). Положителна е идеята да се коментира самостоятелно (1.4) проблема с акцелерационните промени в специализираната литература.

Обобщеното ми мнение за библиографския преглед е, че литературния материал е анализиран професионално. Уместно би било да се цитират резултати на някои арабски автори, независимо, че те най-вероятно не се отнасят до подрастващите в Република Кувейт.

В края на обзора е направено успешно обобщение, от което логично е изградена работната хипотеза с основна идея – създаване на система за подбор на млади спортисти в тази страна. Тя е базата за поставената цел, която ясно представя насоките на последващата експериментална програма. Произтичащите от нея 7 основни задачи конкретизират реализацията на научния проект.

Обектът и предметът на изследването са адекватно представени. Контингентът се състои от 120 кувейтски момчета, разпределени в 4 възрастови групи по 30 д. от 11 до 14 години. Техните резултати са обсъдени както самостоятелно, така и в сравнителен план.

Приложена е подробна и целенасочена изследователска батерия, която е диференцирана в две направления. Първото включва 24 антропометрични признаци, характеризиращи телесната структура, а втората – 20 показатели на физическия потенциал.

Извършена е подходяща характеристика на тестовете с оглед информацията, която те предоставят.

Уместно е било да се опише методиката на измерване на антропометричните показатели, тъй като различните варианти се характеризират с нееднозначни стандартни данни.

Във връзка с поставените задачи са представени отделните методи на проучването. Резултатите са подложени на статистическа обработка, която включва вариационен анализ, корелационен, сравнителен (чрез Т-критерия на Стюдънт), графичен и сигмален метод за разработване на нормативи.

Оценявам положително научната идея на автора да проведе предварителна анкета с учители по физическо възпитание относно началния подбор в някои основни видове спорт. Получената информация дава представа за мнението на специалистите по проблема, съобразно конкретните условия на страната. Получените отговори позволяват на докторанта да направи мотивирани заключения.

Представянето на резултатите е съобразно структурираната научна теза, а именно с анализ на антропометричните признаци и физическата дееспособност с техните промени във възрастов аспект (III.2.1). Последователно са коментирани статистическите данни на 11, 12, 13 и 14-годишните ученици с обсъждане на степента на тяхната вариативност и взаимозависимости. Отбелязвам, че в повечето дисертации вариационния и корелационен анализи се анализират в самостоятелни раздели. В настоящия труд те са обединени (и подходящо илюстрирани), което позволява обосновани обсъждания и заключения, а именно високи стойности на теглото, рефлектиращи върху ред характеристики, както и голяма корелация между сродните показатели.

За по-голяма достоверност на тези процеси е изследвана динамиката на физическото развитие в посочения възрастов период

чрез абсолютния и относителен прираст на статистическите стойности. За отделните основни характеристики процесите имат различен характер, но се налага заключението, че най-значими са промените при 11-12 и най-малки при 12-13 годишните. Според автора контингентът е специфичен и не могат да се правят „генерални изводи и заключения“.

Изследователската програма включва много голям набор показатели за определяне на физическата дееспособност, което определя и акцента на проучването (III V3.1). Тестовите са групирани както следва:

- бегови възможности – чрез изследване на стартовото ускорение (30 м. висок старт без сигнал; максимална скорост – 60 м висок старт без сигнал; скоростна издръжливост – 100 м висок старт и издръжливост – 300 м висок старт.

- скоростно-силови възможности на долните крайници в хоризонталната равнина (скок на дължина от място; троен скок; петорен скок) и във вертикалната (вертикален скок от място и със засилване от 3 крачки.

- комплексни скоростно-силови възможности на раменния пояс и хвърлящата ръка (хвърляния 3 кг. и 150 гр. топка в различни равнини).

- силови възможности (тласкане на гюле 4 кг. от място).

- гъвкавост.

При обработката на резултатите чрез вариационен и корелационен анализ, независимо от някои специфични данни се налага общо заключение за 4-те групи ученици. Установява се, че те се характеризират с ниско и много ниско ниво на физическите показатели. В единични случаи се установява по-голям диапазон на данните между максималните и минимални стойности, като последните са особено манифестни. Те са по-чести в 11-годишна

възраст, като само при тях взривната сила на долните крайници е с по-висока оценка.

Докторантът следва възприетия модел на обсъждане като в раздел 3.1.5 коментира динамиката на прираста на физическите признаци във възрастов аспект в абсолютни и относителни стойности. Установява се влиянието на ръста, теглото и BMI върху специфичната динамика в развитието на физическата дееспособност, а именно скоростните характеристики имат най-голямо увеличение в 11-12 годишна възраст, а най-малко – в следващата.

Скоростно-силовите възможности на долните крайници като цяло са положително развити, което е различно изразено в отделните изследвани периоди. Тези на раменния пояс също се увеличават значително като най-малки са във възрастта 11-12 години. Подобна тенденция се наблюдава и при комплексните скоростно-силови характеристики. Преимущественото развитие на качеството сила, определено чрез тласкането на гюле е с непрекъснато развитие, чийто темпове са най-изразени при 11-12-годишните и най-слабо 12-13 годишна възраст.

Гъвкавостта има съществен прираст – най-изразен при първата група и най-малък – в последната.

Докторантът коректно отбелязва в заключение, че физическото развитие и двигателните качества имат ограничена представителност, поради което разработените нормативи могат да бъдат информативни за конкретния изследователски регион. Независимо от това, в последната част на разработката е изграден морфо-функционален модел относно физическото развитие и дееспособност на 11-14-годишни ученици. Прилагайки сигмалния метод дисертантът разработва 7-степенна скала за нормативни стойности на всичките показатели в посочения възрастов период. Тя позволява обективна оценка при подбора на подрастващите за

различни видове спорт и по-конкретно за отделни дисциплини на леката атлетика.

Дисертацията завършва с 6 извода, които представят успешното изпълнение на поставените задачи.

Оформени са 6 подробни препоръки, с адекватна практическа насоченост.

Анализът на представения труд установява неоспорими научни приноси, както следва:

- За първи път в Република Кувейт се изследват физическото развитие и двигателни качества на подрастващи с оглед целенасочен спортен подбор.

- Извършеният подробен библиографски преглед обогатява специализираната литература по проблема.

- Изследователската програма включва широк набор показатели, които позволяват обективна оценка на използваните експериментални тестове.

- Разработените 7-степенни оценъчни скали във възрастов аспект за антропометричните и двигателни признаци дават възможност по обективен начин да се осъществи подбор за различни спортни дисциплини.

- Проведеното изследване може да бъде база за бъдещи научни изследвания в спортната практика на Република Кувейт и други арабски страни.

При разработването на дисертацията са допуснати някои слабости и неточности, но те са от технически характер и не се отразяват върху качествата ѝ.

Издаденият автореферат отразява обективно същността на проведеното изследване.

Част от резултатите са публикувани в 4 научни статии.

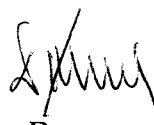
Заклучение

Представеният труд на тема „Система за спортен подбор на ученици във възрастта 11-14 години в Кувейт” третира актуален проблем със съществена научно-приложна значимост. Спортните педагози в тази страна ще разполагат с научно-обосновани нормативи за физическите характеристики и дееспособност на подрастващите като база за подбор и индивидуализация на подготовката им, което е основното достойнство на научния проект.

Въз основа на гореизложеното давам висока оценка за разработената теза от Димитър Сашев Шабанлийски и предлагам на

Уважаемото научно жури да го удостои с образователната и научна степен „Доктор” по научната специалност „Теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. Методика на лечебната физкултура)”, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по физическо възпитание.

Рецензент:

проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн